

УДК 338:658 Проф. Г.І. Башнянин¹, д-р екон. наук; ст. викл. О.І. Завійська¹; асист. О.І. Дунас², канд. юрид. наук; доц. Т.О. Коропецька³, канд. екон. наук; доц. Г.Є. Шпаргало¹, канд. екон. наук

ПОЛІТИКА УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ

Проаналізовано основні варіанти здійснення оцінки необоротних активів, наведено їх переваги та недоліки. Охарактеризовано та згруповано джерела, з яких можна отримати інформацію про необоротні активи.

Ключові слова: інвестиції, матеріальні активи, нематеріальні активи, необоротні активи, оцінка активів.

Постановка проблеми. Ефективність виробничо-господарської діяльності підприємств залежить від структури та інтенсивності використання їх основних засобів. Тому важливим напрямом роботи у фінансовій сфері підприємства є обґрунтування і вибір оптимальних джерел фінансування придбання та експлуатації основних засобів, оцінювання показників ефективності їх використання, формування ефективної амортизаційної та інвестиційної політики.

На сьогодні більшість малих і середніх підприємств значною мірою втрачають свої позиції через застарілу технологію, а також значно зношені виробничі потужності. Однією з головних проблем на таких підприємствах є відсутність якісного і вчасного оновлення нематеріальних активів, яке своєю чергою сприяло б підвищенню продуктивності їх діяльності. Ефективне управління необоротними активами на підприємстві, окрім підвищення конкурентоспроможності, дає змогу створити потужну основу для діяльності підприємства та умови для ефективного його розвитку в майбутньому. Необхідно детально планувати та аналізувати кожен з показників статей балансу підприємства, а також приділяти увагу їх зіставленню поміж собою.

Аналіз останніх досліджень. Вагомий внесок у дослідження та розробку теоретичних і практичних аспектів аналізу необоротних активів зробили вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: М.Т. Білуха, С.Ф. Голов, О.І. Коблянська, І.О. Мазуркевич, Л.О. Пашнюк, Н.М. Притуляк, В.В. Сопко, С.М. Фірсова, В.Г. Швець, Б.В. Шорт, Д. Колдуелл та інші [1-5]. Діюча практика господарської діяльності малих та середніх підприємств свідчить про те, що в аналізі та обліку необоротних активів є цілий ряд принципово важливих питань, які потребують роз'яснень та нових досліджень, а саме: відсутність чітких стандартів оцінки необоротних активів; низький рівень організації активів (в т.ч. необоротних) керівництвом підприємства, зокрема неефективним способом; відсутність єдиних підходів до ідентифікації нематеріальних необоротних активів тощо.

Виклад основного матеріалу. Баланс підприємства – це двостороння таблиця, ліва сторона якої – актив – відображає кошти підприємства, котрі використовуються у бізнесі, а права – пасив – з яких джерел ці кошти утворилися. Структуру активів зображено на рис.

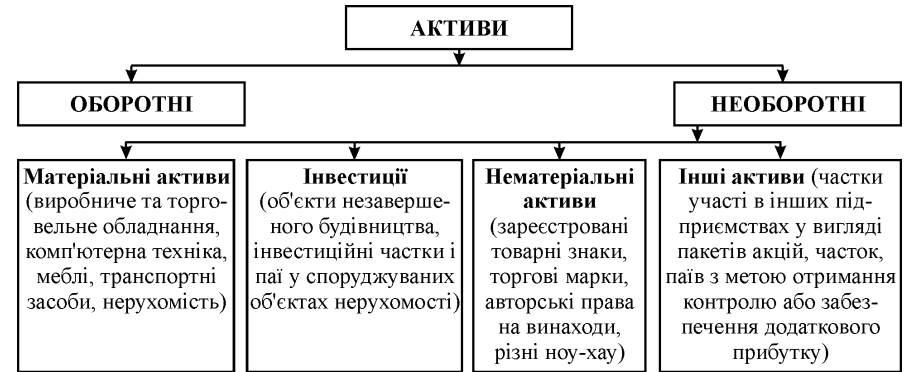

Рис. Основні складові необоротних активів підприємства

Стосовно організації засобів (активів) за допомогою джерел (пасивів) варто зазначити важливе правило: джерелами оборотних активів повинні бути короткострокові зобов'язання, а джерелами для необоротних активів – довгострокові зобов'язання. Це правило пояснюють тим, що необоротні активи за визначенням відносяться до категорії засобів з низькою ліквідністю, чия окупність, часто довша за часом, ніж окупність оборотних засобів (наприклад товаро-матеріальних цінностей), отже – вони не повинні бути профінансовані за рахунок короткострокових залучених коштів.

Необоротні активи досить різноманітні за своїм складом, тому їх можливо прокласифікувати залежно від багатьох ознак. Наприклад, розрізняють активні та пасивні основні засоби (складова необоротних активів), виробничі та невиробничі фонди тощо. Необоротні активи гармонійно поєднані з оборотними активами в процесі функціонування підприємства (на виробництві та у загальногосподарській діяльності); окрім того, деякі статті необоротних активів навіть перегукуються зі статтями оборотних активів (довгострокова дебіторська заборгованість, довгострокові фінансові інвестиції тощо). Але як і оборотні активи, необоротні також мають свої переваги та недоліки.

Основна складність аналізу необоротних активів полягає в їх оцінці. Наведено найпоширеніші помилки такої оцінки, наслідком яких є спотворення реальної картини майнового стану підприємства:

Оцінка необоротних активів за ціною їх придбання. При такій оцінці не враховується той факт, що майно внаслідок його використання втрачає свої якісні характеристики і що ціна на таке майно сьогодні може не відповідати ціні придбання. Однак треба зазначити, що в деяких випадках, наприклад у разі застосування такого методу оцінки до об'єктів нерухомості, ціна придбання може бути нижчою, ніж сучасна ринкова вартість.

Оцінка необоротних активів на підставі даних бухгалтерського обліку. Такий метод також не може бути визнаний коректним, тому що вартість майна, зазначена в бухгалтерському обліку, враховує амортизаційні відрахування, які, зазвичай, не відповідають реальним термінам зносу того чи іншого майна.

Прийняття в якості оцінки оціночних звітів незалежних оцінювачів. З одного боку, цей спосіб повинен бути найбільш коректним. З іншого боку, ді-

¹ Львівська КА;

² Львівський НУ ім. Івана Франка;

³ Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

яльність професійних оцінювачів – досить "молода" послуга на ринку України, у діяльності яких не можна не виключати наявність "людського фактора" (можливість впливу з боку керівництва підприємства на результати оцінки), а також використання різних методів оцінки, дають змогу вибрати найбільш "вигідний" метод оцінки, що може кардинально вплинути на вартість майна. Беззастережно приймати таку оцінку також не рекомендується.

Методом, який на сьогодні можна назвати найбільш коректним, є метод оцінки необоротних активів на підставі ринкових цін. Тобто при оцінці того чи іншого майна на конкретну дату (дату проведення фінансово-економічного аналізу) потрібно орієнтуватися на ринкову вартість, за якою дане майно може бути реалізоване сьогодні за наявності попиту і пропозиції на ринку.

Ще одним проблемним питанням сьогодні є невміння керівників підприємства організувати свої активи (зокрема необоротні) максимально ефективним способом. Більшість українських підприємств малого та середнього бізнесу не акумулюють грошові кошти в процесі використання основних фондів і в разі необхідності їх заміни, як показує досвід, звертаються до зовнішніх джерел фінансування. Щодо організації необоротних активів, важливим є відповідність фінансових вкладень у ці активи тій рентабельності, яку отримує підприємство при їх використанні. Нерідко трапляються випадки, коли підприємство, інвестуючи великі обсяги грошових коштів у необоротні активи, помиляється в розрахунках їх майбутньої прибутковості і цим самим заморожує оборотний капітал, роблячи його неефективним.

З метою полегшення аналізу необоротних активів, розглянемо джерела, з яких можна отримати інформацію про майно (табл.).

У процесі аналізу інвестицій необхідно звертати головну увагу на: обсяги вже зроблених інвестицій, передбачувані обсяги майбутніх інвестицій, реальні терміни введення проекту в експлуатацію.

Табл. Джерела отримання інформації про необоротні активи підприємства

Складова необоротних активів	Джерела інформації
Меблі/ оргтехніка, устаткування	<p><i>Для підтвердження прав власності:</i> Договори купівлі продажу; Платіжні документи, що підтверджують факти придбання майна (платіжні доручення, касові чеки тощо); Рахунки-фактури, транспортні накладні; Регістри рахунків 104, 106, 109, 117; Картки основних засобів; Інвентарні відомості; Розшифровки статей балансу підприємства, що відображають основні засоби.</p>
	<p><i>Для оцінки вартості додатково:</i> Прайс-листи організацій, що торгують подібним майном; Рекламні джерела ЗМІ; Інтернет; Дані незалежної оцінки в частині виробничого устаткування.</p>
	<p><i>Для виробничого обладнання, придбаного за кордоном:</i> Документи проходження митниці; Вантажні митні декларації.</p>

Автотранспорт	<p><i>Для підтвердження прав власності:</i> Паспорт транспортного засобу; Свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу; Регістри рахунків 105; Картки основних засобів; Інвентарні відомості.</p>
	<p><i>Для отримання інформації про вартість:</i> Договори купівлі-продажу; Документи, що підтверджують факти оплати; Рекламні джерела ЗМІ; Інтернет.</p>
Нерухомість	<p><i>Для підтвердження прав власності:</i> Свідоцтво про право власності;</p>
	<p><i>Для підтвердження належності об'єкта нерухомості підприємству:</i> Договори купівлі-продажу, міни, дарування і т.ін.; Регістри рахунків 103; Картки основних засобів; Інвентарні картки.</p>
	<p><i>Для отримання інформації про вартість об'єкта нерухомості:</i> Договори купівлі-продажу, міни, дарування і т.д.; Документи, що підтверджують оплату; Рекламні джерела ЗМІ; Інтернет; Інформація, отримана через агентства нерухомості.</p>
Інвестиції	<p><i>Для підтвердження прав власності:</i> Інвестиційні договори; Фінансові документи, що підтверджують факти оплати інвестиційних внесків; Регістри рахунків 151.</p>
Інші не оборотні активи (нематеріальні активи, лізинг і т.д.)	<p><i>Для підтвердження прав власності:</i> Договори з контрагентами на придбання нематеріальних активів; Сертифікати, які підтверджують володіння авторськими правами на винаходи, ноу-хау і т.д.; Виписки з реєстрів акціонерів; Регістри рахунків: • лізинг – 01 (якщо майно знаходиться на балансі лізингодавця), • лізинг – 02 (якщо майно знаходиться на балансі лізингоотримувача), • нематеріальні активи – 12; Платіжні документи, що підтверджують оплату активу; Акти здачі-приймання; Кошториси на виконані роботи; Дані незалежної оцінки; Дані управлінського обліку.</p>

Аналізуючи той чи інший інвестиційний проект, потрібно розуміти, що в деяких випадках ризик втрати вже вкладених інвестицій або ризик зменшення їх реальної ринкової вартості. До аналізу інвестиційних проектів застосовується суворо консервативний підхід.

Своєю чергою, нематеріальні активи є одним із принципово нових об'єктів бухгалтерського обліку, що з'явилися в теорії та практиці на етапі становлення та розвитку ринкових відносин в Україні. Якщо мати на увазі захід-

ний досвід, то, незважаючи на той факт, що нематеріальні необоротні активи загально визнані в більшості країн з ринковою економікою, підходи до їх ідентифікації, способи постановки на баланс та оцінки продовжують залишатися об'єктом гарячих дискусій. Саме з цієї причини серед численних стандартів бухгалтерського обліку, що застосовуються сьогодні в усьому світі, немає стандарту, спеціально призначеного для нематеріальних активів. І як наслідок, в Україні поки теж немає чітких стандартів оцінки подібних активів, тому пропонується оцінювати їх за ціною можливого продажу або виносити ці активи поза баланс.

Висновки. Підводячи підсумок, варто зазначити:

1. Необоротні активи є менш ліквідним майном підприємства, ніж оборотні кошти. Під час проведення фінансового аналізу потрібно особливу увагу приділяти тому, наскільки ефективно і рентабельно підприємство використовує свої необоротні активи.

2. Під час оцінювання основних засобів потрібно орієнтуватися на поточну (фактичну) ринкову вартість такого майна. За неможливості оцінки того чи іншого майна необхідно або застосовувати метод консервативної оцінки, або відображати інформацію про таке майно поза балансом у вигляді коментарів.

3. У разі обширної структури основних засобів або повторного аналізу у випадку зміни ринкової вартості активів необхідно проводити переоцінку окремих одиниць активів.

Щодо управління необоротними активами, то їх основними завданнями є:

- визначення можливих форм оновлення основних виробничих засобів;
- визначення потреби в необоротних активах для збільшення обсягів виробництва;
- забезпечення ефективного використання раніше сформованих та нововведених основних засобів та нематеріальних активів;
- формування необхідних фінансових ресурсів для відтворення необоротних активів та оптимізація їх структури.

Література

1. Мазуркевич І.О. Оцінка ефективності використання основних засобів на підприємстві / І.О. Мазуркевич // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 2. – С. 91-94.
2. Пашнюк Л.О. Джерела фінансування оновлення основних фондів та напрями їх вдосконалення / Л.О. Пашнюк // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 9. – С. 46-50.
3. Притуляк Н.М. Ефективність використання нематеріальних активів / Н.М. Притуляк // Фінанси України : журнал. – 2009. – № 11. – С. 41-46.
4. Фірсова С.М. Особливості внутрішнього контролю використання необоротних активів підприємства / С.М. Фірсова, О.В. Гарасюта // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 16.6. – С. 184-187.
5. Швець В. Необоротні активи в системі кругообороту капіталу підприємства / В. Швець, О. Борисюк // Економіка. – 2010. – № 118. – С. 53-55.

Башиянин Г.И., Завийская О.И., Дунас О.И., Коропецкая Т.О., Шпаргало Г.Е. Политика управления необоротными активами малых и средних предприятий

Проанализированы основные варианты осуществления оценки необоротных активов, приведены их преимущества и недостатки. Охарактеризованы и сгруппированы источники, из которых можно получить информацию о необоротных активах.

Ключевые слова: инвестиции, материальные активы, нематериальные активы, необоротные активы, оценка активов.

Bashnyanyn G.I., Zaviyska O.I., Dunas O.I., Koropetska T.O., Shparhalo G.Ye. Policy administer of the noncurrent assets small and medium enterprises

Analyzed the main version for the evaluation of noncurrent assets, their advantages and disadvantages. Characterized and grouped sources from which you can get information about noncurrent assets.

Keywords: investments, tangible assets, intangible assets, fixed assets, valuation of assets.

УДК 339.137.2:334.716 Студ. М.О. Бочарова – КНУ ім. Тараса Шевченка; асист. Т.І. Пономаренко, канд. екон. наук – НУБіП України, м. Київ

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Узагальнено теоретичні основи конкурентоспроможності підприємства, здійснено спробу розробити методичний інструментарій для оцінювання конкурентоспроможності підприємств у контексті підвищення ефективності їх діяльності та забезпечення сталості економічного розвитку.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентні переваги, конкурентний статус, методи оцінювання.

Постановка проблеми. В умовах динамічної зміни зовнішнього середовища, прискорення науково-технічного розвитку, активізації глобальних трансформаційних процесів, дослідження та оцінювання конкурентоспроможності підприємства набуває особливого значення. Це підтверджує аналіз щорічних звітів міжнародних організацій, зокрема Організації Об'єднаних Націй, Міжнародного союзу електров'язку та Всесвітнього економічного форуму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що вивченню проблем методичного забезпечення оцінювання конкурентоспроможності підприємства присвячено низку праць як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, серед яких варто виокремити наукові доробки Г. Азоева, І. Булах, Л. Довгань, Ю. Іванова, Г. Івашенка, С. Клименко, О. Млотока, В. Немцова, В. Павлової, Р. Фатхутдінова, К. Щиборща, А. Юданова, Д. Аакера, І. Ансоффа, У. Бролля, Ф. Котлера, Ж.-Ж. Ламбена, І. Ліфіца, А. Стрікланда, А. Томпсона та інших.

У дослідженнях науковців повною мірою розкрито теоретичні та практичні аспекти конкурентоспроможності підприємства, подано детальний опис методів визначення його конкурентного статусу. Разом з тим, враховуючи, що поняття "конкурентоспроможність" є складним терміном, який охоплює різні сторони діяльності та залежить від специфіки галузі функціонування підприємства, значна кількість методів оцінювання конкурентоспроможності унеможливило отримання достовірних результатів та має обмеження щодо використання у практиці. За цих умов, питання оцінювання конкурентоспроможності підприємства вимагає деталізації і подальшого теоретичного й методичного обґрунтування.

Мета роботи полягає в узагальненні підходів до оцінювання позиції суб'єкта господарювання на ринку відносно конкурентів та розробленні комплексної методики оцінювання конкурентоспроможності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Конкурентоспроможність є одним з основних показників стану господарчої системи, який визначає можливості для